

# ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КРИМІНАЛІСТИКИ. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 340.6:343.982.327(477)

**Гарига-Грихно М. М.**,  
начальник наукового відділу,  
Чернігівський НДЕКЦ МВС України, м. Чернігів, Україна;

**Віговський В. Л.**,  
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,  
Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна

## СУДОВО-КРИМІНАЛІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

*У статті висвітлено загальні доктринальні правила формулювання питань у процесі підготовки до проведення експертного дослідження. Надано чітке визначення поняттю «експертиза холодної зброї». Виявлено ознаки, за допомогою яких предмет можна вважати холодною зброєю. Зазначено орієнтовний перелік вирішуваних питань під час проведення судово-криміналістичної експертизи холодної зброї.*

**Ключові слова:** *судова експертиза, експертне дослідження, холодна зброя, експертиза холодної зброї, законодавство, злочинна діяльність, кримінальне судочинство.*

**Постановка проблеми.** З початком 2014 року на території Донецької та Луганської областей розпочалося проведення антитерористичної операції, яка поставила перед органами Служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ виконання дедалі більше нових завдань і пріоритетів у боротьбі з виявами будь-якої злочинної діяльності. Одним з них стала боротьба з дедалі частішими випадками незаконного поширення вогнепальної та холодної зброї на теренах України. На нашу думку, саме це зумовлює неодмінну актуальність, теоретичну й практичну значущість обраної нами теми в реаліях сьогодення.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Вирішенню різних питань щодо здійснення судово-криміналістичної експертизи

холодної зброї особливу увагу приділяли вітчизняні вчені, зокрема, Аркуша Л. І., Волобуєв А. Ф., Гончаренко В. Г., Іщенко А. В., Кафанова А. В., Коновалова В. О., Лукашевич В. Г., Маркусь В. О., Пясковський В. В., Сабадаш В. П., Удовиченко Ж. В., Шеремет А. П., Шепітько Ю. В. та ін.

**Мета статті.** У дослідженні представлено спробу аналізу стану здійснення судово-криміналістичної експертизи холодної зброї в Україні та надання їй загальної характеристики.

**Виклад основного матеріалу.** Судова експертиза в Україні – поширений та ефективний засіб доказування, результат якої – висновок експерта, що є самостійним процесуальним джерелом доказів у кримінальному провадженні за чинним Кримінальним процесуальним кодексом (далі – КПК України) (13.04.2012) та Законом «Про судову експертизу» (25.02.1994). Так, національне законодавство України передбачає дві форми проведення судової експертизи: в експертній установі та поза нею. Перша форма є більш бажаною, оскільки в умовах спеціалізованої установи можливо забезпечити її проведення висококваліфікованими експертами на сучасній науково-технічній базі.

На сьогодні під час підготовки та призначення експертиз (експертних досліджень), формулювання питань, вирішення яких доручається експертові, обов'язково слід дотримуватися певних правил і рекомендацій, які побудовані на класичних принципах криміналістики. Від того, наскільки компетентно будуть сформульовані такі питання, залежить і результат (повнота та об'єктивність) експертного дослідження.

Влучною є точка зору Коляди П. В., який виокремлює такі загальні доктринальні правила формулювання питань у процесі підготовки до проведення експертного дослідження, а саме:

1. Питання повинні бути конкретизовані, за можливості лаконічними, базуватися на попередньо з'ясованих слідчим (під час дізнання чи іншим шляхом) фактичних обставинах у кримінальній справі (матеріалах дослідчої перевірки) і не виходити за межі спеціальних знань експертів і фахівців.

В описовій частині постанови про призначення експертизи (чи супровідному листі про з'ясування тих чи інших експертних питань за матеріалами дослідчих перевірок) не допускається од-

нозначне тлумачення обставин справи (з'ясованих подій) на користь однієї зі сторін учасників кримінального процесу [1, с. 22].

2. Питання викладаються тільки в логічній послідовності. Спочатку формулюються ті з них, від яких залежить рішення інших. Перелік питань повинен бути максимально повним для того, щоб висновок мав вичерпний характер, але не механічним переписуванням з методичних збірників повного списку питань, які можуть вирішуватися тією чи іншою експертизою [1, с. 22].

3. Неприпустимим є постановка перед експертом питань, які з урахуванням сучасного стану експертної та криміналістичної науки в державі не можуть бути вирішені [1, с. 22].

4. Якщо слідчий (дознавач) не можуть зорієнтуватися в якісному та кваліфікованому призначенні конкретної експертизи (експертного дослідження), буде доцільним завчасно проконсультуватися з відповідним експертом, роз'яснити йому обставини справи і погодити перелік питань, на які він зможе дати відповідь в експертному висновку [1, с. 23].

Слід зазначити, що на теперішній час в науково-дослідних експертних криміналістичних центрах МВС України здійснюється досить великий перелік досліджень у галузі судових експертиз, а саме: авторознавча, автоварознавча, біологічна, вибухово-технічна, вузлів, матеріалів та запису відділів з боку записів, матеріалів та речовин, наркотичних засобів та сильнодійних речовин, пожежно-технічна, портретна, рельєфних знаків, ситуалогічна, слідів ніг людини та взуття, слідів рук, судова автотехнічна, судово-балістична, судово-медична, судово-почеркознавча, судово-психологічна, технічна документів, фоноскопична, холодної зброї, цілого за частинами експертизи та ін.

Варто наголосити, що доктор юридичних наук, професор Шепітько Ю. В. надає чітке визначення поняттю «експертиза холодної зброї», – це вид криміналістичної експертизи, основним завданням якої є встановлення належності до холодної зброї саморобних ножів, кинджалів, кастетів та подібних за призначенням предметів [2, с. 146].

Крім того, як слушно зазначає Коляда П. В., експертизою холодної зброї може вирішуватися питання про спосіб виготовлен-

ня зазначених предметів, зокрема, чи використовувалося для їх виготовлення заводське обладнання [1, с. 44].

У свою чергу, доктор юридичних наук, професор Гончаренко В. Г. наголошує на тому, що криміналістична експертиза холодної зброї, як правило, проводиться у випадках, коли вилучені предмети, виготовлені саморобним способом і не мають чітко виражених ознак холодної зброї. Належність до холодної зброї предметів, виготовлених заводським способом (армійських багнетів, мисливських ножів, шабель, кортиків тощо), може бути встановлена за загальним виглядом, заводськими клеймами, маркувальними позначеннями без проведення криміналістичної експертизи – за допомогою слідчого догляду. Якщо ж для розслідуваного кримінального провадження має значення походження холодної зброї заводського виготовлення, криміналістична експертиза може визначити, до якої вогнепальної зброї за штатом належить цей багнет, у якій країні виготовлено ніж тощо [3, с. 123].

На нашу думку, фактично, до холодної зброї належать знаряддя і пристосування, які відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам, або незвичні предмети, що спричинюють колючий, ріжучий, рубаючий, ударний або роздроблюючий ефект і призначені для нападу та активного захисту.

Під час аналізу виявлених криміналістичних ознак, на нашу думку, треба брати до уваги те, що визначальною для визнання конкретного предмета (пристрою) холодною зброєю є сукупність ознак:

- основне цільове призначення;
- конструктивні особливості вражучого елемента (наприклад, для клинка – форма, розміри, загострення леза, форма та розташування вістря стосовно поздовжньої осі);
- конструктивні особливості руків'я (зручність утримання, наявність, форма та розміри утику або обмежувача);
- конструктивні особливості з'єднання руків'я з уражувачим елементом;
- міцність і пружність конструкції в цілому;
- можливість ураження цілі.

Проте, як слушно зауважив Шепітько В. П., сліди дії холодної зброї на тілі людини й одягу досліджуються судово-медичною

експертизою, сліди її дії на інших об'єктах – трасологічною експертизою з використанням методик ототожнення об'єктів за статичними (натискування, удари) та динамічними (ковзання) слідами [4, с. 178].

Крім того, в процесі застосування холодної зброї утворюються пошкодження, які часто супроводжуються відокремленням часток об'єктів, що були піддані механічній дії. Ці частки (мікрочастки), які одержали назву «нашарування», майже завжди можна виявити на поверхнях холодної зброї, які вступали в контакт з об'єктами. Експертиза нашарувань структурно належить до експертиз речовин і матеріалів (крім нашарувань походженням з тіла людини).

Ми вважаємо, що найбільш орієнтовним переліком вирішуваних питань під час проведення судово-криміналістичної експертизи холодної зброї має бути:

а) чи є предмет, вилучений у підозрюваного, холодною зброєю?;

б) до якого виду холодної зброї належить ніж (кинджал, надолонник, нунчаки, кастет, булава тощо), вилучений у підозрюваного?;

в) яким способом (заводським чи саморобним) виготовлено ніж (кинджал, надолонник, нунчаки, кастет, булава тощо), вилучений у підозрюваного?;

г) чи є предмет, вилучений у цієї особи, заготовкою холодної зброї?;

д) чи виготовлено наданий на дослідження предмет зі спортивної або бойової зброї певного типу (спортивної шпаги, бойової шаблі)?;

е) чи піддавався переробці ніж (або інший предмет), вилучений у підозрюваного?;

є) чи використовувались ці інструменти для виготовлення цієї холодної зброї?;

ж) чи перебувала ця холодна зброя постійно в наданому на дослідження чохла або під пахвою?

Ми підтримуємо наукову думку Гончаренка В. Г., який вказує на те, що оцінювання висновку експертизи холодної зброї не має якихось істотних особливостей. Коли у висновку обґрунтовано твердження, що предмет не належить до холодної зброї, справа кримінального провадження має бути закрита (якщо не-

має інших обвинувачень) за відсутністю складу злочину [3, с. 123].

**Висновки.** Отже, з урахуванням вище викладеного, ми вважаємо за доцільне визначити той факт, що з прийняттям нового КПК України до системи вітчизняного кримінального судочинства внесено принципово нові підходи, новели якого суттєво вплинули на всі без винятку стадії кримінального процесу, в тому числі самого поняття та порядку призначення і проведення судової експертизи, зокрема, і криміналістичної експертизи холодної зброї в Україні. Це, насамперед, застосування новітніх досягнень науки і техніки, стандартизація та сертифікація єдиних науково обґрунтованих методик судово-експертного дослідження, підвищення об'єктивності, якості та доказової цінності експертизи холодної зброї.

#### **Список використаних джерел**

1. Коляда П. В. Методичний посібник для працівників органів досудового слідства з питань призначення та проведення судової експертизи. Київ: УВПД ГШ МВС України, 2008. 278 с.
2. Шепітько В. Ю. Довідник слідчого. 4-те вид., перероблене і доповнене. Харків: Одісей, 2013. 232 с.
3. Гончаренко В. І., Гора І. В. Експертизи у судочинстві України: навчально-науковий посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 503 с.
4. Панов М. І., Шепітько В. Ю., Коновалова В. О. Настільна книга слідчого. 2-ге вид., перероблене і доповнене. Київ: Ін Юре, 2007. 728 с.

**Гарига-Грихно М. М., Виговский В. Л.**

### **СУДЕБНО-КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ ЭКСПЕРТИЗА ХОЛОДНОГО ОРУЖИЯ В УКРАИНЕ**

*В статье освещены общие доктринальные правила формулировки вопросов в процессе подготовки к проведению экспертного исследования. Предоставлено четкое определение понятию «экспертиза холодного оружия». Обнаружены признаки, при которых предмет можно считать холодным оружием. Указано ориентировочный перечень решаемых вопросов при проведении судебно-криминалистической экспертизы холодного оружия.*

**Ключевые слова:** *судебная экспертиза, экспертное исследование, холодное оружие, экспертиза холодного оружия, законодательство, преступная деятельность, уголовное судопроизводство.*

**Haryha-Hrykhno M. M., Vihovskyi V. L.**  
**CRIMINAL AND FORENSIC EXPERTISE OF COLD  
WEAPONS IN UKRAINE**

*This article covers general doctrinal rules for formulating questions in the process of preparing for an expert study. A clear definition of the concept of "cold weapons expertise" is provided. Detected signs in which an object can be considered a cold weapon. An indicative list of solved issues during the forensic examination of cold weapons is indicated.*

*Tasks of fight against crime are relevant for all historical stages of any-based society. The tasks acquire a particular importance in critical periods, one of which is currently going through our country. Now Ukraine has complicated criminal situation and high crime rate. Ongoing socio-political changes aimed at establishment of rules of law, democratization of public institutions, inextricably linked with the need to improve the mechanism to ensure and protect the rights and legitimate interests of citizens in unstable social conditions. Simple manufacture of cold arms, the possibility of its concealed carry, speed and suddenness of use caused the widespread use of cold arms among the population.*

**Key words:** *Forensic expertise, expert research, cold weapons, cold weapons expertise, legislation, criminal activity, criminal justice.*